

RAZLIKE V PREDIKTORJIH PROSTOČASNE TELESNE DEJAVNOSTI MED EVROPSKIMI DRŽAVAMI IN SLOVENIJO

dr. Renata Slabe Erker, višja znanstvena sodelavka, Inštitut za ekonomska raziskovanja
Tjaša Bartolj, univ. dipl. ekon., mlada raziskovalka, Inštitut za ekonomska raziskovanja
dr. Boris Majcen, strokovno raziskovalni svetnik, direktor, Inštitut za ekonomska raziskovanja
UDK 613.65
JEL: O570

Povzetek

V prispevku analiziramo razlike v prediktorjih prostočasne telesne dejavnosti med evropskimi državami in Slovenijo. V ta namen testiramo dva ordinalna logistična modela na podatkovni bazi ISSP. V skladu z obstoječimi raziskavami naši izsledki potrjujejo obstoj družbenih strukturnih razlik v športnem udejstvovanju. Ugotovili smo, da so v tem smislu prikrajšane te skupine državljanov: starejši, prebivalci kmečkih območij, nižje izobraženi, osebe z otroki, osebe z nižjim dohodkom in družbenim statusom ter osebe slabšega zdravja. Temeljni prispevek naše raziskave pa je ugotovitev, da se vpliv demografskih in drugih lastnosti na telesno dejavnost prebivalstva v Sloveniji v splošnem ne razlikuje od vplivov teh lastnosti v drugih državah. Nakazujejo se sicer razlike v vplivu mestnega okolja in povprečnega zdravja, vendar te razlike niso močno statistično značilne. Na podlagi teh empiričnih dokazov bi bilo smiselno v prihodnosti razmisliti o spremembi osredotočenosti športne politike k javnemu interesu zdrave in zadovoljne družbe ter o konkretnih ukrepih, namenjenih prikrajšanim skupinam.

Ključne besede: prostočasna telesna dejavnost, prediktorji, Slovenija, javni interes, ukrepi

Abstract

This paper analyses the differences in predictors of leisure time physical activity between European countries and Slovenia. For this purpose, we tested two ordinal logistic models using the ISSP data set. In line with existing studies, our results confirm the existence of social structural differences in sport participation. We find that the most deprived groups in the sense of regular physical activity are: adults, people residing in rural areas, people with lower education, lower income and lower social status, lower health status and persons with children. We contribute to these findings by showing that the impact of demographic and other factors on physical activity in Slovenia generally does not differ from the impacts of the same factors in other European countries. The results indicate differences in the impact of urban environments and average health status, but they are not strongly statistically significant. Therefore, we provide evidence that Slovenia needs a sport policy that is focused on the public interest of a healthy and satisfied society. Furthermore, there is a need for concrete measures oriented towards the most deprived groups.

Key words: leisure time physical activity, predictors, Slovenia, public interest, policy measures

1. Uvod

Športna rekreacija ali prostočasna telesna dejavnost prebivalstva, na zahodu poznana kot »šport za vse«, prispeva k strateškim razvojnim ciljem, usmerjenim k večji kakovosti življenja, predvsem glede zmanjšanja nenalezljivih kroničnih bolezni sodobne družbe. Športno področje se s svojo družbeno in ekonomsko vlogo srečuje z izzivi libzonske strategije, kajti njen temeljni cilj – nova kakovostna delovna mesta in večja konkurenčnost – se uresničuje prav z zdravim, socialno vključenim posameznikom. Takšen posameznik namreč zmanjšuje tudi obremenitev zdravstvenega proračuna (nega, stroški zdravljenja – bolnišnično zdravljenje itd.) in gospodarstva (bolniški dopusti, izgubljeni delovni

dnevi in znižanje produktivnosti). Pri tem ne smemo pozabiti še na neposredne in posredne zaposlitve, ki jih na lokalnih ravneh in širše ustvarja šport v sinergiji z drugimi gospodarskimi dejavnostmi (na ravni EU na športnem področju dela 5,45 % vseh zaposlenih) (Bela knjiga o športu, 2007). V tem smislu je zdrava športna dejavnost v javnem interesu države in ponuja razvojne možnosti.

Po podatkih raziskave ISSP (2007) se v Sloveniji redno, to je dnevno, rekreira skoraj 20 % vprašanih, neodvisno od njihovega spola, kar je nad evropskim povprečjem (14 % moški, 16 % ženske). Delež neaktivnih med vprašanimi je pri moških približno 16-odstoten, pri ženskah pa okoli 20-odstoten, medtem ko so deleži neaktivnih med

vprašanimi v zahodni Evropi pogosto pod 10 % (Finska, Švedska, Norveška, Francija). Prav tukaj se še kažejo možnosti za večje izkoriščanje športa v Sloveniji.

Slovenija je kot članica EU sprejela ključne mednarodne dokumente na tem področju (Evropska listina športa iz leta 1975, Bela knjiga o športu, 2007) in državno Strategijo na področju telesne (gibalne) dejavnosti za krepitev zdravja od 2007 do 2012 (2007), s čimer je na normativni ravni opozorila na pomen gibanja za zdravje in blaginjo. Javna politika na športnem področju pa ostaja državno centralizirana, z močno regulacijo, v nasprotju s predvsem nadzornim in neintervencionističnim tipom politike v zahodnih demokracijah (Kustec Lipicer et al., 2011).

Z raziskavo poskušamo potrditi spoznanja iz predhodne raziskave (Bartloj in Slabe Erker, 2011), ki nakazujejo, da vzorec prostočasne telesne dejavnosti v Sloveniji, kljub preživeli državnosektorski politiki, ne sledi lastnostim v drugih postsocialističnih oziroma do nedavnega tranzicijskih državah. Zanima nas: (1) kateri so najpomembnejši dejavniki, ki vplivajo na prostočasno telesno dejavnost evropskih državljanov, oziroma katere skupine posameznikov so najbolj prikrajšane zaradi neaktivnosti, in (2) ali obstajajo in kakšne so razlike v prediktorjih prostočasne telesne dejavnosti med evropskimi državami in Slovenijo.

Prispevek je v nadaljevanju sestavljen tako, da temu kratkemu uvodu sledi poglavje 2 s pregledom in sintezo literature z ustreznega področja, ki omogoča postavitev teoretičnih povezav med spremenljivkami, pozneje uporabljenimi v modelih. V poglavju 3 je opisan potek raziskave, metode, podatki in opisna statistika. Rezultati dveh modelov za Evropo in Slovenijo so predstavljeni v poglavju 4. Prispevek se zaključuje s temeljnimi ugotovitvami, implikacijami za prakso in razpravo.

2. Pregled empiričnih študij in raziskovalna izhodišča

Telesna dejavnost v državah EU se povečuje, vendar je njena raven še vedno nizka in med članicami EU obstajajo velike razlike (Martinez-Gonzalez et al., 2001). Van Tuyckom in Scheerder (2010a) ugotavljata, da se štirje od desetih Evropejcev nikoli ne ukvarjajo s telesno dejavnostjo v prostem času. V naslednji raziskavi (Van Tuyckom in Scheerder, 2010b) pa sta pokazala, da je telesna dejavnost v Evropi in njenih članicah odvisna od geografske razčlenjenosti in socialne stratifikacije. Ugotavljata, da so najmanj dejavni jugovzhodni Evropejci, ženske, starejši, osebe z nižjo stopnjo izobrazbe in ljudje, ki živijo na podeželju. Avtorja opozarjata, da se njuni izsledki nanašajo na celotno Evropo in da bi bilo v prihodnjih raziskavah smiselno pregledati razlike pri vplivnih dejavnikih med državami. Tako bi lahko družbene in kulturne razlike med državami upoštevali pri

pripravi državnih programov spodbujanja prostočasne telesne dejavnosti, hkrati pa na državni ravni odpravili posebne ovire za telesno dejavnost. Z našo raziskavo bomo poskušali zapolniti to vrzel v Sloveniji. V ta namen najprej povzemamo temeljne ugotovitve iz raziskav v Sloveniji, ki so se te teme lotevale lokalno, po slovenskih podatkih. Nadaljujemo pa s ključnimi ugotovitvami iz svetovne in domače literature o dejavnosti telesne dejavnosti po specifičnih skupinah prebivalstva.

Na telesno dejavnost ljudi v Sloveniji najbolj vplivajo starost, izobrazba, zdravje in zadovoljstvo s prihodki. Spol, dejanski dohodki, tip bivalnega okolja, telesni status, količina prostega časa, čas pred TV pa nimajo značilne napovedovalne moči (Starc in Sila, 2010). Na regijski ravni v Sloveniji je bilo ugotovljeno, da obstaja statistično značilna povezava med BDP območja in pogostostjo telesne dejavnosti ljudi (Sila, 2010). Družbeno-ekonomski status kot dejavnik telesne dejavnosti je še posebno pomemben pri odločanju za organizirano in vodeno vadbo, ker je ta finančno zahtevnejša. Raziskave o športno-rekreativni dejavnosti Slovencev namreč kažejo, da se za organizirano in vodeno vadbo odločajo tisti z višjim statusom (Petrovič v Kovač, 1995). Po podatkih ankete Slovensko javno mnenje pa se štirikrat več ljudi v Sloveniji ukvarja s športom neorganizirano kakor pa organizirano (Petrovič v Kovač, 1995). Za Slovenijo je bilo ugotovljeno tudi, da se glede na kraj prebivanja razlike v telesni dejavnosti ljudi manjšajo. Stopnje ukvarjanja s športom so v mestu in primestnem okolju podobne, na vasi pa je več neaktivnih (40 %) (Sila, 2010). K temu dodajamo, da gre verjetno na podeželju za nadomeščanje prostočasne telesne dejavnosti z drugim delom (v gospodinjstvu, na polju).

V zadnjih letih je nastalo veliko raziskav o povezavi med telesno dejavnostjo in zdravjem. V njih nastopa zdravje večinoma kot odvisna spremenljivka in rezultati prepričljivo kažejo, da telesna nedejavnost oz. slaba telesna pripravljenost bistveno prispeva k izpostavljenosti kroničnim boleznim, ki prevladujejo v industrijskih družbah (Blair 1996). Slabo zdravje kot enega od prediktorjev neaktivnosti med hongkonškimi študenti navaja na primer Abdullah s soavtorji (2005).

V skupini raziskav, ki preučujejo povezavo med telesno dejavnostjo in zdravjem, so pogosto take, ki obravnavajo specifične skupine prebivalstva. Izkaže se, da so najbolj ranljive skupine v smislu vztrajno premalo intenzivne telesne dejavnosti: ženske, posebno deklice (npr. Dugan et al., 2009; Lloyd in Little, 2010), nižji socialni sloji (npr. Frisby in Hoeber, 2002; Dagkas in Stathi, 2007), starejši (npr. Hughes et al., 2009; Thogersen-Ntoumani, 2009), etnične in verske manjšine ter priseljenci (npr. Seo in Li, 2010; Misra et al., 2005), otroci in mladi (npr. Piko, 2000; Osler et al., 2001), kadilci (Osler et al., 2001, Martinez-Gonzalez et al., 2001) ter sedeči poklici in sedeča mladina (na primer Osler et al., 2001; Blomstrand et al., 2009, Jurak et al., 2005).

Za uveljavljanje nacionalnega interesa – zdravega in zadovoljnega posameznika in družbe – je pomembno, da so ukrepi za povečanje telesne dejavnosti usmerjeni na najmanj dejavne skupine (Steffen et al., 2006). Tudi zato obstaja potreba po poznavanju in boljšem razumevanju prediktorjev telesne dejavnosti.

Raziskave o telesni dejavnosti žensk so večinoma usmerjene na njen vpliv na zdravje, le redke pa preučujejo njene dejavnike. V raziskavi McIntyrove in Rhodesa (2009) so se zaznavanje nadzora nad časom, utrujenost, družbena podpora in varstvo otrok izkazali kot kritični dejavniki za razlikovanje med ženskami, ki so telesno dejavnost s prehodom v materinstvo nadaljevale, in tistimi, ki so jo s prehodom v materinstvo opustile. Lewis in Ridge (2005) dokazujeta, da matere otrok spadajo v eno izmed podskupin z najnižjo stopnjo telesne dejavnosti.

Za skupino mladih velja, da je njihovo športno udejstvovanje odvisno od obnašanja vrstnikov (Luszczynska et al., 2004). Na mladino zelo vpliva tudi športno udejstvovanje družinskih članov, kar je še posebno pomembno pri deklicah (Seabra et al., 2008), pri dečkih pa so ovira za njihovo telesno dejavnost delovne obveznosti staršev (Osler et al., 2001). Pomembnost vpliva staršev na telesno dejavnost otrok potrjuje tudi Čeboklijeva s sodelavci (2009). Ugotavljajo, da je skoraj polovica staršev, katerih otrok obiskuje športno vadbo, dejavna najmanj dvakrat na teden, petina celo več kakor štirikrat. Humbertova s soavtorji (2008) je opredelila šest dejavnikov, ki vplivajo na telesno dejavnost mladih, to so zabava, čas, koristi, biti aktiven s prijatelji, pomembnost odraslih in uporaba naprav v okolici. V skladu s tem trdi Westova (2010), da študentje razumejo prostočasno telesno dejavnost bolj kot druženje (aktivnosti v javnih parkih, barih, plesnih klubih) kakor pa v tradicionalnem smislu gibanja. Na pridobivanje pomembnosti trendovskih in »imidž« športnih panog med mladimi opozarjata tudi Majerič in Markeljeva (2009). Na Madžarskem se je kot dejavnik, ki vpliva na telesno dejavnost mladih, potrdila izobrazba staršev (Piko in Keresztes, 2008).

V Sloveniji so bile narejene številne raziskave, ki preučujejo telesno dejavnost mladih. Jurak s soavtorji (2005) na primer ugotavlja, da so dijaki čedalje manj telesno dejavni, da se povečuje sedentarnost te skupine in z njo podkožno maščevje. V nasprotju s tem imajo dijaki športniki manj nezdravih navad (npr. uživanje alkohola, kave, kajenje) in se bolj zdravo prehranjujejo. Borštnarjeva (v Kovač et al., 2010) poudarja pomen telesne dejavnosti za odpravljanje destruktivnih navad težavnih mladostnikov. Na ugoden vpliv športa na zdravje, telesni razvoj in socializacijo otrok opozarja tudi CeciĆ-Erpićeva (v Jurak, 2005). Avtorica opozarja na nujnost prilagajanja dejavnosti razvojno-psihološkim značilnostim otroka ter poudarjanje igre in zabave, zato da se prepreči prenehanje ukvarjanja s športom (gl. tudi Petrović v Kovač, 1995).

Redkejše so raziskave, ki se nanašajo na moške. Woitas-Slubowska (2008) ugotavlja, da je nizka prostočasna telesna dejavnost moških statistično značilno povezana z nizko samooceno njihovega zdravja in slabim družbeno-ekonomskim statusom (delavci, brezposelni, tisti z nizkimi dohodki in nizko stopnjo izobrazbe). Lee in soavtorji (2009) dokazujejo, da šolanje, geografska lega in dostop do kapitala (ekonomskega, socialnega in kulturnega) igrajo pomembno vlogo v telesni dejavnosti te skupine.

Predstavitelj kaže še nekaj zanimivih izsledkov raziskav, ki veljajo za oboje, moške in ženske. Pri ljudeh s slabšimi psihosocialnimi delovnimi pogoji (delovna obremenitev) in brezposelnih je večja verjetnost za manj intenzivno telesno dejavnost. S prilagoditvijo modela s stopnjo izobrazbe pa ti vplivi izginejo (Ali in Lindstrom, 2006). Pedersenova in soavtorji (2009) so ocenjevali pripravljenost ljudi na spremembo v njihovi ravni aktivnosti. Pri moških je bila verjetnost te pripravljenosti višja kakor pri ženskah. Pripravljenost na spremembo se je zmanjševala s starostjo, povečevala pa s stopnjo izobrazbe. Tisti, ki so pripravljeni na spremembe, si želijo več priložnosti za to na delovnem mestu in več podpore v družini. Če posplošimo, pomembna je ugotovitev, da družbeni in demografski dejavniki opredeljujejo ljudi, ki so pripravljeni na spremembe, in ljudi, ki nanje niso pripravljeni, kar opravičuje usmerjene ali ciljane pobude. Za Slovenijo je bilo ugotovljeno, da je povezanost med stopnjo izobrazbe in telesno dejavnostjo visoka, čeprav se v zadnjih letih niža (Sila, 2010). Tudi Thogersen-Ntoumanijeva (2009) v svoj model napovedovanja telesne dejavnosti vključuje osebne dejavnike, kakršni so spol, starost, indeks telesne mase in zaznano zdravje, psihosocialne dejavnike, kakršni so pregrade za doseganje lastne učinkovitosti in število prijateljev, ki so telesno dejavni, ter okoljske dejavnike, kakršni so pločniki, gostota prometa, hribi, psi brez nadzora in drugo. Nizozemska raziskava (Droomers et al., 2001) kaže, da imajo manj izobraženi nižje obete za povečanje telesne dejavnosti v primerjavi s skupino bolj izobraženih (glej tudi Parks in drugi, 2003). Kot najboljši prediktor nižje telesne dejavnosti se v tej raziskavi pokaže zaznana kontrola. Pri skupini starejših od 45 let so materialne težave in slabše zdravje manj izobraženih dodatno napovedovali znižanje prostočasne telesne dejavnosti.

Predvsem v zadnjih dveh letih je bilo opravljenih veliko raziskav, v katerih avtorji preučujejo vpliv grajene infrastrukture na telesno dejavnost, kakršna je ureditev prometa in kolesarskih stez ter parkov oziroma zelenih površin, ki so namenjene predvsem neorganizirani vadbi (npr. Brownson et al., 2010; Stanis, Schneider in Pereira, 2010). Vsi dokazujejo, da so okoljski dejavniki pozitivno povezani s prostočasno telesno dejavnostjo. Redki so raziskovalci (npr. Lindstrom, Moghaddassi in Merlo, 2003; Humber et al., 2006), ki so z okoljskimi dejavniki pojasnili le manjši del variance telesne nedejavnosti.

3. Podatki in opisna statistika

Za testiranje domnev, da demografske, družbene in ekonomske lastnosti (strukture) prebivalstva opredeljujejo njegovo telesno dejavnost, da imajo te lastnosti različen vpliv in da se vplivi v Sloveniji ne razlikujejo od vplivov v drugih evropskih državah, uporabimo ordinalno logistično regresijo. Podatkovni niz dobimo iz baze International Social Survey Programme - Leisure Time and Sports, 2007 (ISSP). ISSP je stalni letni program mednarodnega sodelovanja pri raziskovanju družbenih ved. Standardni vprašalnik je bil leta 2007 nadgrajen z modulom »Prosti čas in šport«. ISSP upošteva najboljše prakse in izboljšane standarde za izvajanje anket javnega mnenja. Spremljanje stanja zagotavlja kakovost podatkov in postopkov. V modulu »Prosti čas in šport« je sodelovalo 34 držav z vsega sveta (GESIS, 2009).

Vzorec je reprezentativen za vse odrasle državljane, ne glede na nacionalnost, ki prebivajo v zasebnih gospodinjstvih in so starejši od 14 let. V bazi imamo na voljo 49,729 opazovanj. Modeli v naši raziskavi bodo vključevali 18 evropskih držav – Avstrija, Belgija (Flandrija), Bolgarija, Hrvaška, Češka, Finska, Francija, Nemčija, Madžarska, Irska, Latvija, Norveška, Poljska, Slovaška, Slovenija, Švedska, Švica in Velika Britanija. Evropski izbor vsebuje 14,353 opazovanj. Za našo raziskavo smo morali včasih spremeniti vrednosti obstoječih spremenljivk v bazi podatkov ISSP in ustvariti nove spremenljivke. Podrobnosti bodo opisane pozneje. Odgovore anketirancev, kodirane z 97 (zavrne odgovor), 98 (ne vem), 99 (brez odgovora) in 00 (se ne uporablja), smo prekoderirali v manjkajoče vrednosti.

Odvisna spremenljivka v modelih je prostočasna telesna dejavnost (leisure time physical activity; LTPA), ki jo označimo kot *šport*. Spremenljivka *šport* temelji na anketnem vprašanju: Kako pogosto se ukvarjate z športom, vadbo, hojo ... v prostem času? Anketiranci so izbirali odgovore na petstopenjski lestvici od »Vsak dan« do »Nikoli«. V sami analizi smo združili »Nikoli« in

»Večkrat na leto oz. manj pogosto« v kategorijo »Zelo redko, nikoli«.

S spremenljivko *st. izob.* merimo doseženo izobrazbo – višja ko je vrednost, višja je izobrazba: 0 = brez formalne izobrazbe, 1 = osnovna šola, 2 = 2- do 3-letna poklicna šola, 3 = srednja šola, 4 = višja šola, 5 = univerzitetna izobrazba. Spremenljivka *del. čas* lahko zavzema tri vrednosti: 1 = zaposleni za poln delovni čas, 2 = zaposleni za skrajšan delovni čas in gospodinja ter 3 = drugi. Spremenljivko *zdravje* (lastna ocena zdravja) merimo na petstopenjski lestvici v razponu od 1 (slabo zdravje) do 5 (odlično zdravje). Spremenljivka *družabnost* temelji na vprašanju: *Ali ste v prostem času raje sami ali ste raje v družbi z drugimi ljudmi?* Odgovori zavzemajo vrednosti od 1 od 4, tj. od *večino časa sam* (vrednost 1) do *večino časa v družbi z drugimi ljudmi* (vrednost 4). Naš podatkovni niz vključuje tudi binarne spremenljivke: *ženska* je enako 1, če je oseba ženskega spola, *urbano* je enako 1, če oseba živi v mestnem okolju, *par* je enako 1, če oseba živi s partnerjem (ne glede na zakonski status), in *D* je enako 1, če je oseba brez dohodka. Uporabimo tudi podatke o številu otrok, logaritem dohodka in samooceno družbenega statusa (anketiranci so naprošeni, da se umestijo na družbeni lestvici od 10 (zgornji del lestvice) do 1 (spodnji del lestvice)).

Opisno statistiko nekaterih ključnih spremenljivk prikazujemo v tabeli 1.

Povprečna starost anketiranca iz vzorca znaša 47,7 leta, pri čemer njegova starost variira med 15 in 98 leti. K temu naj dodamo, da je približno 45 % anketirancev moškega spola. Gospodinjstvo anketiranca ima v povprečju 2,8 člana, pri čemer število članov variira med 1 in 28. Povprečni neto mesečni dohodek anketiranca znaša 1.371 EUR¹.

Več od petine anketirancev v preučevanih evropskih državah telesne dejavnosti ne izvaja nikoli. Približno 45 % anketirancev pa se ukvarja z njo večkrat na teden ali celo vsak dan.

Tabela 1 : Opisna statistika ključnih spremenljivk

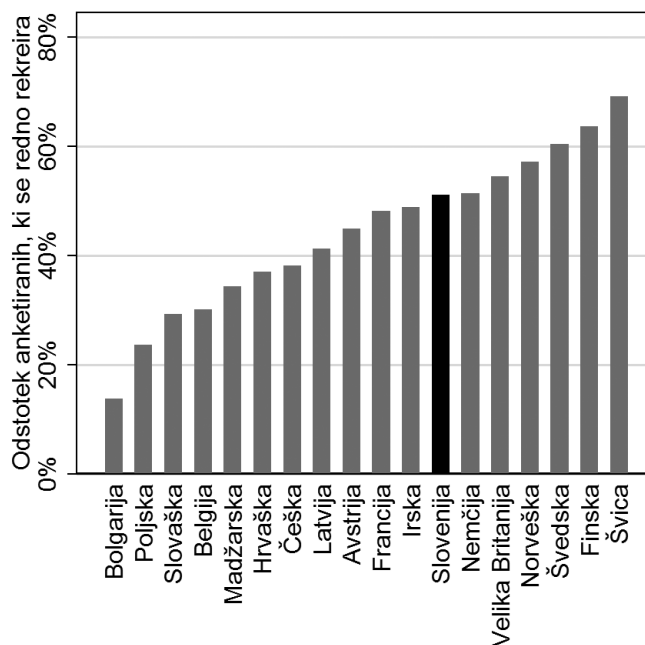
Spremenljivka	Aritmetična sredina	Standardni odklon	Najmanjša vrednost	Največja vrednost	n
Starost anketiranca	47,0	17,0	15	96	14353
Neto mesečni dohodek anketiranca v EUR	1478,7	2762,1	0	263746	14353
Število otrok	0,6	1,0	0	9	14353
Telesna aktivnost anketiranca 1-nikoli, večkrat na leto oz. manj pogosto, 2-večkrat na mesec, 3-večkrat na teden, 4-vsak dan	2,2	1,1	1	4	14353

¹ Kakor je običajno pri dohodku, je standardni odklon velik (vključeni so tudi anketiranci z dohodkom 0), kar bo zahtevalo ustrezno preoblikovanje spremenljivke v modelu.

Tabela 2: Porazdelitev anketirancev glede na njihovo telesno aktivnost

Razred	Frekvenca	Odstotek	Kumulativni odstotek
Nikoli, večkrat na leto oz. manj pogosto	5011	34,91	34,91
Večkrat na mesec	2974	20,72	55,63
Večkrat na teden	4361	30,38	86,02
Vsak dan	2007	13,98	100,00

Slika 1: Odstotek anketiranih, ki se redno (vsak dan ali večkrat na teden) ukvarjajo s prostočasno telesno dejavnostjo, po državah

Primerjava povprečnega deleža tistih, ki se redno rekreirajo (vsak dan ali večkrat na teden), po državah pokaže, da je Slovenija z 51 % anketiranci, ki se redno rekreirajo, v ugodnem položaju v družbi zahodnih držav. Izrazito nadpovprečne pri tej rekreaciji so skupine: posamezniki do 25 let, srednješolci, zaposleni za poln delovni čas, posamezniki odličnega zdravja in posamezniki slabega zdravja. Zelo podpovprečno pa se vsak dan rekreirajo tisti, ki jim ni uspelo pridobiti nobene formalne izobrazbe, in zaposleni za skrajšan delovni čas.

V Sloveniji imamo med anketiranci z osnovnošolsko izobrazbo 20 % takšnih, ki se redno dnevno rekreirajo – ta delež je kar za 5 odstotnih točk višji od evropskega povprečja. Višji delež dosegajo le Finci (29 %), Britanci (25 %), Švicarji (23 %) in Švedsi (22 %).

Delež anketirancev v Sloveniji brez formalne izobrazbe, ki se redno vsak dan rekreirajo, je več od polovice manjši glede na povprečje v Evropi, podpovprečen pa je tudi delež tistih, ki se rekreirajo tedensko (16 %). V tej skupini jih je nedejavnih več kakor polovica.

V Sloveniji je med anketiranci, ki so zaposleni za skrajšan delovni čas oziroma so gospodinjice, 8 % takšnih, ki se redno dnevno rekreirajo. Ta delež je bistveno nižji od evropskega povprečja (19 %). Nižji delež vsakodnevnih rekreativcev v tej skupini imajo le Belgijci in Hrvati. Delež anketirancev, zaposlenih za skrajšan delovni čas, ki se rekreirajo večkrat na teden, v Sloveniji je 40 %, kar je nad evropskim povprečjem (31 %). Delež telesno nedejavnih v tej skupini pa je v Sloveniji 31 %, kar je polovica več od evropskega povprečja (20 %). Več telesno nedejavnih v tej skupini imajo le Bolgarija, Madžarska in Litva (za primerjavo – skandinavске države imajo v tej skupini nedejavnih od 1 % do 3 % anketiranih).

4. Rezultati

Ocenili smo dva ordinalna logistična modela (glej tabelo 4), ki se razlikujeta po vključitvi interakcijskih učinkov – spremenljivka *slo* je enaka 1 za osebe iz Slovenije. V tabeli 3 prikazujemo mejne učinke pri povprečni vrednosti za drugi model, saj koeficienti ne morejo biti interpretirani kot mejni učinki. Rezultati kažejo,

Tabela 3: Mejni učinki pri povprečni vrednosti za ordinalni logistični model

	Dnevno		Tedensko		Mesečno		Zelo redko, nikoli	
ženska	0,018***	(0,004)	0,025***	(0,005)	-0,003***	(0,001)	-0,040***	(0,008)
starost	-0,001***	(0,000)	-0,002***	(0,000)	0,000***	(0,000)	0,003***	(0,000)
del. čas = 2	0,073***	(0,006)	0,097***	(0,007)	-0,011***	(0,002)	-0,159***	(0,011)
del. čas = 3	0,074***	(0,005)	0,098***	(0,006)	-0,011***	(0,002)	-0,162***	(0,010)
družabnost = 2	0,020***	(0,007)	0,029***	(0,010)	-0,002***	(0,001)	-0,048***	(0,016)
družabnost = 3	0,017***	(0,006)	0,025***	(0,010)	-0,002***	(0,000)	-0,041***	(0,016)
družabnost = 4	0,018***	(0,007)	0,026**	(0,010)	-0,002***	(0,001)	-0,042**	(0,016)
st. izob. = 1	0,015	(0,012)	0,024	(0,021)	0,000	(0,002)	-0,039	(0,035)
st. izob. = 2	0,026**	(0,012)	0,039*	(0,021)	-0,001	(0,002)	-0,064*	(0,034)
st. izob. = 3	0,014	(0,012)	0,022	(0,021)	0,000	(0,001)	-0,036	(0,034)
st. izob. = 4	0,033**	(0,013)	0,048**	(0,021)	-0,003	(0,002)	-0,078**	(0,035)
st. izob. = 5	0,049***	(0,013)	0,066***	(0,021)	-0,007***	(0,002)	-0,107***	(0,035)
št. otrok	-0,007***	(0,002)	-0,010***	(0,002)	0,001***	(0,000)	0,016***	(0,004)
urbano	0,016***	(0,003)	0,022***	(0,005)	-0,003***	(0,001)	-0,036***	(0,007)
družbeni sts.	0,009***	(0,001)	0,012***	(0,001)	-0,002***	(0,000)	-0,019***	(0,002)
par	-0,005	(0,004)	-0,007	(0,005)	0,001	(0,001)	0,012	(0,008)
zdravje = 2	0,084***	(0,013)	0,084***	(0,009)	-0,027***	(0,005)	-0,141***	(0,017)
zdravje = 3	0,108***	(0,012)	0,118***	(0,010)	-0,028***	(0,004)	-0,198***	(0,018)
zdravje = 4	0,139***	(0,014)	0,129***	(0,008)	-0,044***	(0,005)	-0,224***	(0,016)
zdravje = 5	0,174***	(0,018)	0,117***	(0,005)	-0,067***	(0,008)	-0,225***	(0,014)
ln(dohodka)	0,051***	(0,002)	0,068***	(0,003)	-0,009***	(0,001)	-0,110***	(0,005)
D	0,478***	(0,036)	0,058***	(0,017)	-0,161***	(0,009)	-0,375***	(0,013)
slo	0,241*	(0,142)	0,323*	(0,189)	-0,043*	(0,025)	-0,521*	(0,306)
slo × ženska	-0,002	(0,017)	-0,002	(0,023)	0,000	(0,003)	0,004	(0,037)
slo × starost	-0,001	(0,001)	-0,001	(0,001)	0,000	(0,000)	0,001	(0,002)
slo × del. čas = 2	-0,070	(0,044)	-0,093	(0,059)	0,012	(0,008)	0,150	(0,096)
slo × del. čas = 3	0,006	(0,024)	0,008	(0,033)	-0,001	(0,004)	-0,013	(0,053)
slo × družabnost = 2	0,002	(0,036)	0,003	(0,048)	-0,000	(0,006)	-0,005	(0,078)
slo × družabnost = 3	-0,002	(0,034)	-0,003	(0,045)	0,000	(0,006)	0,005	(0,073)
slo × družabnost = 4	0,017	(0,035)	0,023	(0,047)	-0,003	(0,006)	-0,037	(0,076)
slo × st. izob. = 2	0,029	(0,045)	0,039	(0,061)	-0,005	(0,008)	-0,063	(0,098)
slo × st. izob. = 3	0,020	(0,047)	0,027	(0,063)	-0,004	(0,008)	-0,044	(0,101)
slo × st. izob. = 4	0,066	(0,047)	0,088	(0,063)	-0,012	(0,008)	-0,143	(0,102)
slo × st. izob. = 5	0,043	(0,057)	0,058	(0,076)	-0,008	(0,010)	-0,093	(0,123)
slo × st. izob. = 6	0,027	(0,054)	0,036	(0,072)	-0,005	(0,010)	-0,058	(0,116)
slo × št. otrok	-0,000	(0,010)	-0,001	(0,014)	0,000	(0,002)	0,001	(0,022)
slo × urbano	0,039**	(0,017)	0,052**	(0,023)	-0,007**	(0,003)	-0,084**	(0,037)
slo × družbeni sts.	0,002	(0,006)	0,003	(0,008)	-0,000	(0,001)	-0,004	(0,013)
slo × par	-0,016	(0,019)	-0,021	(0,026)	0,003	(0,003)	0,033	(0,042)
slo × zdravje = 2	-0,019	(0,033)	-0,026	(0,044)	0,003	(0,006)	0,041	(0,071)
slo × zdravje = 3	-0,070**	(0,033)	-0,093**	(0,044)	0,012**	(0,006)	0,151**	(0,070)
slo × zdravje = 4	-0,058	(0,036)	-0,078	(0,048)	0,010	(0,006)	0,126	(0,078)
slo × zdravje = 5	-0,074*	(0,043)	-0,100*	(0,057)	0,013*	(0,008)	0,161*	(0,093)
slo × ln(dohodek)	-0,024	(0,021)	-0,032	(0,028)	0,004	(0,004)	0,051	(0,045)
slo × D	-0,190	(0,133)	-0,253	(0,178)	0,034	(0,024)	0,409	(0,288)

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

Tabela 4: Ocene ordinalnega logističnega modela za Evropo in za Slovenijo

šport	Model 1 ¹		Model 2 ²	
	b	se	b	se
ženska	0,175***	(0,003)	0,176***	(0,034)
starost	-0,015***	(0,001)	-0,014***	(0,001)
del. čas = 2	0,680***	(0,050)	0,705***	(0,051)
del. čas = 3	0,729***	(0,044)	0,718***	(0,046)
družabnost = 2	0,207**	(0,068)	0,207**	(0,070)
družabnost = 3	0,178**	(0,065)	0,176**	(0,067)
družabnost = 4	0,196**	(0,069)	0,182**	(0,070)
st. izob. = 1	0,179	(0,135)	0,167	(0,145)
st. izob. = 2	0,276*	(0,134)	0,276	(0,143)
st. izob. = 3	0,193	(0,134)	0,152	(0,143)
st. izob. = 4	0,328*	(0,137)	0,335*	(0,146)
st. izob. = 5	0,473***	(0,138)	0,473**	(0,147)
št. otrok	-0,072***	(0,017)	-0,069***	(0,018)
urbano	0,170***	(0,032)	0,159***	(0,033)
družbeni sts.	0,087***	(0,010)	0,086***	(0,010)
par	-0,061	(0,036)	-0,051	(0,036)
zdravje = 2	0,643***	(0,086)	0,681***	(0,091)
zdravje = 3	0,864***	(0,084)	0,931***	(0,088)
zdravje = 4	1,033***	(0,087)	1,099***	(0,091)
zdravje = 5	1,128***	(0,094)	1,206***	(0,098)
ln(dohodka)	0,479***	(0,023)	0,488***	(0,023)
D	2,542***	(0,159)	2,619***	(0,162)
slo			2,311	(1,356)
slo × ženska			-0,018	(0,163)
slo × starost			-0,006	(0,007)
slo × del. čas = 2			-0,666	(0,425)
slo × del. čas = 3			0,057	(0,233)
slo × družabnost = 2			0,021	(0,345)
slo × družabnost = 3			-0,022	(0,323)
slo × družabnost = 4			0,162	(0,336)
slo × st. izob. = 2			0,278	(0,434)
slo × st. izob. = 3			0,195	(0,449)
slo × st. izob. = 4			0,633	(0,451)
slo × st. izob. = 5			0,413	(0,543)
slo × st. izob. = 6			0,258	(0,517)
slo × št. otrok			-0,004	(0,097)
slo × urbano			0,372*	(0,164)
slo × družbeni sts.			0,019	(0,056)
slo × par			-0,148	(0,185)
slo × zdravje = 2			-0,183	(0,315)
slo × zdravje = 3			-0,668*	(0,312)
slo × zdravje = 4			-0,560	(0,345)
slo × zdravje = 5			-0,713	(0,411)
slo × ln(dohodek)			-0,226	(0,199)
slo × D			-1,816	(1,277)
α_1	4,203***	(0,219)	4,363***	(0,228)
α_2	5,159***	(0,220)	5,324***	(0,229)
α_3	6,847***	(0,223)	7,018***	(0,232)

*p<0,05, **p<0,01, ***p<0,001

¹ $LTPA_i^* = x_i'\beta + u_i$, pri čemer je $LTPA_i = j$, če je $\alpha_{j-1} < LTPA_i^* \leq \alpha_j$, $j=1, \dots, 4$, x pa so regresorji prikazani v tabeli.² V regresijo je dodana spremenljivka *slo* ter interakcije med *slo* ter ostalimi regresorji.

da se verjetnost dnevnega ali tedenskega gibanja osebe znižuje s starostjo in številom otrok, povečuje pa z družbenim statusom in dohodkom. Kljub temu ugotavljamo, da je verjetnost dnevnega ali tedenskega gibanja večja za osebe brez dohodka kakor za tiste z dohodkom. Za ženske in osebe, ki živijo v mestnem okolju, je verjetnejše (v primerjavi z moškimi oz. osebami s kmečkem območja), da se gibljejo vsak dan ali večkrat na teden. Statistično značilnih razlik v telesni dejavnosti med tistimi, ki živijo s parterjem, in tistimi, ki živijo sami, nismo odkrili.

Verjetnejše je, da se bodo v prostem času vsak dan ali večkrat na teden ukvarjali s telesno dejavnostjo posamezniki, zaposleni za skrajšan delovni čas, gospodinje in drugi, npr. upokojenci, kakor pa tisti, ki so zaposleni za poln delovni čas. Podobno na redno prostočasno telesno dejavnost vplivata družabnost in zdravje – bolj družabni oz. bolj zdravi se z večjo verjetnostjo gibljejo vsak dan ali večkrat na teden kakor pa nedružabni in osebe s slabim zdravjem. Prav tako je verjetnost dnevnega in tedenskega gibanja večja za osebe z visoko ali višjo izobrazbo kakor za osebe brez formalne izobrazbe.

Rezultati za Slovenijo se statistično značilno večinoma ne razlikujejo od rezultatov za evropske države. Opažamo le, da so razlike med posamezniki v mestnem in tistimi v kmečkem okolju v Sloveniji večje kakor v drugih evropskih državah. Poleg tega je zanimivo opaziti, da so razlike v telesni dejavnosti med ljudmi povprečnega zdravja in tistimi odličnega zdravja v primerjavi z osebami slabega zdravja v Sloveniji manjše kakor drugod (negativen interakcijski učinek). V splošnem še vedno lahko potrdimo našo tezo, da se vpliv demografskih in drugih lastnosti na telesno dejavnost prebivalstva v Sloveniji ne razlikuje od vplivov teh lastnosti v drugih državah.

5. Zaključek in razprava

S to raziskavo smo želeli odkriti najpomembnejše dejavnike prostočasne dejavnosti in morebitne razlike na tem področju med Slovenci in drugimi Evropejci. S pregledom in sintezo literature na športnem področju ter kakovosti življenja smo odkrili te dejavnike, ki smo jih vključili v modela: spol, starost, število otrok, življenje na mestnem ali kmečkem območju, življenje s partnerjem ali brez njega, dohodek, status zaposlitve, samoocena družbenega statusa, izobrazba, zdravstveno stanje in družabnost.

V nasprotju z drugimi raziskavami naši rezultati kažejo, da je večja verjetnost za redno telesno dejavnost pri ženskah kakor moških, ob kontroliranju vseh drugih spremenljivk. Razlog za to razlikovanje bi bila lahko odsotnost dohodka kot kontrolne spremenljivke v raziskavah, ki so pokazale, da so ženske manj dejavne od

moških (npr. Van Tuyckom in Scheerder, 2010). Znano je namreč, da ženske zaslužijo manj od moških. Poleg tega smo ugotovili, da je dohodek pozitivno povezan z redno telesno dejavnostjo. To bi pomenilo, da so ugotovitve raziskav, ki zanemarjajo dohodek, pristranske oziroma podcenjene.

Ugotovitev, da posameznikova izobrazba, družbeni status, zdravstveno stanje in dohodek povečujejo verjetnost redne telesne dejavnosti, ni presenetljiva. Bolj nepričakovan pa je pozitiven vpliv ničelnega dohodka na telesno dejavnost. Za to je možnih več razlag. Gre za ljudi, ki jih običajno podpirajo drugi, na primer študente, ter imajo več možnosti in časa za redno telesno dejavnost v prostem času. V skladu z obstoječimi raziskavami (npr. Van Tuyckom in Scheerder, 2010; Woitas-Slubowska, 2008) ugotavljamo negativen učinek starosti, števila otrok in življenja v kmečkem okolju na redno telesno dejavnost.

Temeljna ugotovitev je, da se vpliv demografskih in drugih lastnosti na telesno dejavnost prebivalstva v Sloveniji v splošnem ne razlikuje od vplivov teh lastnosti v drugih državah. Nakazujejo se sicer razlike pri vplivu mestnega okolja in povprečnega zdravja, vendar niso močno statistično značilne.

Po zadnjih podatkih (Eurobarometer 2010) se v Sloveniji večina vprašanih (83 %) rekreira individualno (neinstitucionalizirano), približno po 5 % pa v športnih klubih in centrih fitnesa. Tudi sicer so v Evropi vedno bolj značilni vzorci neinstitucionalizirane rekreacije, ki ustrezajo Beckovi tezi individualizacije posameznika v postindustrijski družbi (Beck, 1994). Posameznik teži k iskanju lastne identitete, osebnega razvoja, zadovoljstva ob prevzemanju tveganja in osebnih napak (Beck, 1994). Na takšne oblike rekreacije (individualizirane, neinstitucionalizirane) vpliva predvsem urbanizacija – negativen vpliv gostote poselitve in pozitiven vpliv bližine zelenih površin, gozdov. Praviloma se delež zelenih površin na prebivalca znižuje z gostoto prebivalstva. Slovenija je država z manjšo gostoto (približno 100 prebivalcev/km², povprečje v zahodni Evropi je okrog 200 prebivalcev/km²) in približno 80-odstotnim deležem zelenih površin, pogojenih zlasti z naravnimi razmerami (Simoneti in Nared, 2010), hkrati pa je v sprejemanju vzorcev obnašanja tradicionalno bolj odprta proti zahodu kakor druge postsocialistične države. To bi lahko bili razlogi oziroma pojasnila za večjo rekreacijo mestnega prebivalstva v Sloveniji v primerjavi z Evropo.

Čeprav je šport v 2. polovici 20. stoletja bistveno spremenil svoj značaj (postal je masoven, motivi rekreacije pa so različni: videz, zdravje, druženje) ter se zato dogaja t. i. destrukuiranje (strukturne razlike v športnem udejstvovanju se manjšajo) in individualizacija tega področja, še vedno primanjkuje empiričnih potrditev te teze. Poleg tega obstajajo družbene strukturne

razlike in predstavljajo izziv za oblasti pri uresničevanju ideje športa za vse (Schreeder et al., 2011). Tudi naše ugotovitve potrjujejo obstoj družbenih strukturnih razlik v športnem udejstvovanju. Ugotovili smo, da so v tem smislu prikrajšane naslednje skupine državljanov: starejši, prebivalci kmečkih območij, nižje izobraženi, osebe z otroki, osebe z nižjim dohodkom in družbenim statusom ter osebe slabšega zdravja.

Rezultati analize športne zakonodaje in politike v Sloveniji, ki kažejo na državno centralizirano politiko z močno regulacijo (več gl. Kustec Lipicer et al., 2011), so na prvi pogled v nasprotju s splošnim ugodnim stanjem športne rekreacije v praksi, saj imamo zelo veliko rekreativcev. Vendar so, ob poznavanju Beckove teze o individualizaciji na športnem področju in le majhnem vplivu politike nanj, razumljivi. Na podlagi teh empiričnih dokazov bi bilo smiselno razmisliti o spremembah športne politike tako, da bi se poudaril predvsem njen nadzorni in neintervencionistični del, kakor je to praksa v skandinavskih državah (Kustec Lipicer et al., 2011). Javni interes državne športne politike bi moral biti predvsem: ozaveščanje o zdravstvenih vidikih rekreacije, skrb za prikrajšane skupine državljanov, tj. specializirani programi rekreacije zanje, skrb za zeleno infrastrukturo in varnost individualnih rekreativcev (urejanje parkov, trmskih in kolesarskih stez, razsvetljava, pitniki) ter sistemska ureditev in spodbujanje institucionalizirane vadbe (klubi, društva, javno-zasebna partnerstva). Z vidika skupine mladih sistemska ureditev institucionalizirane vadbe odlično deluje (programi Zlasti sonček, Krpan, klubi), z vidika preostalih državljanov pa žal ne. Na ta vidik le opozarjamo, ker že presega meje naše raziskave.

Rezultati raziskave torej kažejo, da je treba premakniti fokus politike k javnemu interesu zdrave in zadovoljne družbe. Konkretni ukrepi bi morali biti usmerjeni na bolj prikrajšane skupine. Zaradi združljivih interesov in lažjega financiranja bi bilo smiselno okrepiti sodelovanje na športnem področju in z drugimi družbenimi področji, kakršna so zdravstvo, izobraževanje in turizem, ter s civilnodružbeno športno sfero in lokalnimi ravnimi.

Kakor pri vseh raziskavah je treba tudi pri naši opozoriti na več omejitev. Prvič, kljub temu da vključuje velik nabor evropskih podatkov, so ti podatki stari štiri ali pet let. To je dovolj časa za spremembe v družbi in je mogoče, da rezultati raziskave kažejo stanje, ki je danes veliko boljše. Zato bi bilo primerno, da se podobna raziskava opravi pozneje, ko bodo na voljo novi podatki. Drugič, smiselno bi bilo izpopolniti raziskavo z oceno stroškovne učinkovitosti ukrepov za povečanje telesne dejavnosti in primerjavo s stroški telesne nedejavnosti. Tretjič, čeprav teorija predlaga domnevne vzročne smeri med spremenljivkami, enkratno izvedena raziskava ne more dokazati enosmerne vzročne zveze, še posebno za spremenljivke, kakršni sta zdravje in družabnost, ampak lahko le podpre vrsto hipotetičnih smeri (Kline, 2005). Torej ne moremo popolnoma izločiti

možnosti nasprotno vzročnosti. Kline (2005) poudarja, da se da možnost nasprotno vzročnosti odpraviti z longitudinalno raziskavo, ki eksplicitno določa smer vzročnosti povezav in ugotavlja morebitne recipročne vzročnosti (kavzalnosti).

Literatura in viri

Abdullah, A. S. M., Wong, C. M., Yam, H. K., in Fielding, R. (2005). Factors Related to Non-Participation in Physical Activity among the Students in Hong Kong. *International Journal of Sports Medicine*, 26 (7), 611–615.

Ali, S. M., in Lindstrom, M. (2006). Psychosocial Work Conditions, Unemployment, and Leisure-Time Physical Activity: A Population-Based Study. *Scandinavian Journal of Public Health*, 34(2), 209–216.

Bartolj, T., in Slabe-Erker, R. (2011). Differences in Leisure Time Physical Activity Indicators between Transition and Non-Transition Countries in Quality of Life Context. Mimeo.

Beck, U., in Beck-Gernsheim, E. (1994). *Riskante Freiheiten. Individualisierung in modernen Gesellschaften*. Frankfurt: Suhrkamp.

Blair, S. N., Booth, M., Gyarfás, I., Iwane, H., Mati, B., Matsudo, V., et al. (1996). Development of Public Policy and Physical Activity Initiatives Internationally. *Sports Medicine*, 21 (3), 157–163.

Blomstrand, A., Bjorkelund, C., Ariai, N., Lissner, L., in Bengtsson, C. (2009). Effects of Leisure-Time Physical Activity on Well-Being among Women: A 32-Year Perspective. *Scandinavian Journal of Public Health*, 37 (7), 706–712.

Brownson, R. C., Chiqui, J. F., Burgeson, C. R., Fisher, M. C., in Ness, R. B. (2010). Translating Epidemiology into Policy to Prevent Childhood Obesity: The Case for Promoting Physical Activity in School Settings. *Annals of Epidemiology*, 20 (6), 436–444.

Čebokli, N., Videmšek, M., Karpljuk, D., in Štihec, J. (2009). Analiza razlogov za vključevanje otrok v športno vadbo. *Šport*, 57(20–23), 1–2.

Dagkas, S., in Stathi, A. (2007). Exploring Social and Environmental Factors Affecting Adolescents' Participation in Physical Activity. *European Physical Education Review*, 13 (3), 369–384.

Droomers, M., Schrijvers, C. T. M., in Mackenbach, J. P. (2001). Educational Level and Decreases in Leisure Time Physical Activity: Predictors from the Longitudinal GLOBE Study. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 55 (8), 562–568.

- Dugan, S. A., Everson-Rose, S. A., Karavolos, K., Sternfeld, B., Wesley, D., in Powell, L. H. (2009). The Impact of Physical Activity Level on SF-36 Role-Physical and Bodily Pain Indices in Midlife Women. *Journal of Physical Activity & Health*, 6 (1), 33–42.
- Evrobarometer (2010). Sport and Physical Activity. Special Eurobarometer 334/Wave 72.3 – TNS Opinion & Social, Bruselj: EK.
- Evropska komisija (2007). Bela knjiga o športu, Luxembourg: Urad za uradne publikacije Evropskih skupnosti.
- Frisby, W., in Hoerber, L. (2002). Factors Affecting the Uptake of Community Recreation as Health Promotion for Women on Low Incomes. *Canadian Journal of Public Health - Revue Canadienne de Sante Publique*, 93 (2), 129–133.
- GESIS, 2009. Scholz, E., in Heller, M. (2009). ISSP Study Monitoring 2007. Technical Reports 2009/05. Mannheim: GESIS.
- Hughes, S. L., Seymour, R. B., Campbell, R. T., Whitelaw, N., in Bazzarre, T. (2009). Best-Practice Physical Activity Programs for Older Adults: Findings from the National Impact Study. *American Journal of Public Health*, 99 (2), 362–368.
- Humbert, M. L., Chad, K. E., Bruner, M. W., Spink, K. S., Muhajarine, N., Anderson, K. D., et al. (2008). Using a Naturalistic Ecological Approach to Examine the Factors Influencing Youth Physical Activity across Grades 7 to 12. *Health Education & Behavior*, 35 (2), 158–173.
- Humbert, M. L., Chad, K. E., Spink, K. S., Muhajarine, N., Anderson, K. D., Bruner, M. W., et al. (2006). Factors that Influence Physical Activity Participation among High- and Low-SES Youth. *Qualitative Health Research*, 16 (4), 467–483.
- Jurak, G. (2005) Športno nadarjeni otroci in mladina v slovenskem šolskem sistemu. Ljubljana: Fakulteta za šport, Inštitut za kineziologijo; Univerza na Primorskem, Znanstvenoraziskovalno središče, Inštitut za kineziološke raziskave, Založba Annales.
- Kline, R. B. (2005). Principles and Practice of Structural Equation Modeling: Methodology in the Social Sciences. New York: Guilford Press.
- Kovač, M. (ur.) (1995). Šport v Republiki Sloveniji: dileme in perspektive. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Kovač, M., Jurak, G., in Starc, G. (ur.) (2010). Youth Sport 2010 – book of abstracts. Ljubljana: Fakulteta za šport.
- Kustec Lipicer, S., Slabe Erker, R., Bartolj, T., in Grčić, I. (2011). Učinkovita državna podpora za športno aktivnost državljanov. Mednarodno primerjalni pregled – analiza ISSP podatkov, športne zakonodaje in javne politike. Ljubljana: Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede, Inštitut za družbene vede, Center za politološke raziskave, Inštitut za ekonomska raziskovanja.
- Lee, J., Macdonald, D., in Wright, J. (2009). Young Men's Physical Activity Choices: The Impact of Capital, Masculinities, and Location. *Journal of Sport & Social Issues*, 33 (1), 59–77.
- Lewis, B., in Ridge, D. (2005). Mothers Reframing Physical Activity: Family Oriented Politicism, Transgression and Contested Expertise in Australia. *Social Science & Medicine*, 60 (10), 2295–2306.
- Lindstrom, M., Moghaddassi, M., in Merlo, J. (2003). Social Capital and Leisure Time Physical Activity: A Population Based Multilevel Analysis in Malmo, Sweden. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57 (1), 23–28.
- Lloyd, K., in Little, D. E. (2010). Self-Determination Theory as a Framework for Understanding Women's Psychological Well-Being Outcomes from Leisure-Time Physical Activity. *Leisure Sciences*, 32 (4), 369–385.
- Luszczynska, A., Gibbons, F. X., Piko, B. F., in Tekozel, M. (2004). Self-Regulatory Cognitions, Social Comparison, and Perceived Peers' Behaviors as Predictors of Nutrition and Physical Activity: A Comparison among Adolescents in Hungary, Poland, Turkey, and USA. *Psychology & Health*, 19 (5), 577–593.
- Majerič, M., in Markelj, N. (2009). Analiza nekaterih dejavnikov ukvarjanja s športom pri študentih. *Šport*, 57(3–4), 14–17.
- Martinez-Gonzalez, M. A., Varo, J. J., Santos, J. L., De Irala, J., Gibney, M., Kearney, J., in Martinez, J. A. (2001). Prevalence of Physical Activity during Leisure Time in the European Union. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 33 (7), 1142–1146.
- McIntyre, C. A., in Rhodes, R. E. (2009). Correlates of Leisure-Time Physical Activity during Transitions to Motherhood. *Women & Health*, 49 (1), 66–83.
- Misra, K. B., Endemann, S. W., in Ayer, M. (2005). Leisure Time Physical Activity and Metabolic Syndrome in Asian Indian Immigrants Residing in Northern California. *Ethnicity & Disease*, 15 (4), 627–634.
- Osler, M., Clausen, J. O., Ibsen, K. K., in Jensen, G. B. (2001). Social Influences and Low Leisure-Time Physical Activity in Young Danish Adults. *European Journal of Public Health*, 11 (2), 130–134.
- Parks, S. E., Housemann, R. A., in Brownson, R. C. (2003). Differential Correlates of Physical Activity in Urban and

- Rural Adults of Various Socioeconomic Backgrounds in the United States. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 57 (1), 29–35.
- Pedersen, P. V., Kjoller, M., Ekholm, O., Gronbaek, M., in Curtis, T. (2009). Readiness to Change Level of Physical Activity in Leisure Time among Physically Inactive Danish Adults. *Scandinavian Journal of Public Health*, 37 (8), 785–792.
- Piko, B. (2000). Health-Related Predictors of Self-Perceived Health in a Student Population: The Importance of Physical Activity. *Journal of Community Health*, 25 (2), 125–137.
- Piko, B. F., in Keresztes, N. (2008). Sociodemographic and Socioeconomic Variations in Leisure Time Physical Activity in a Sample of Hungarian Youth. *International Journal of Public Health*, 53 (6), 306–310.
- Schreerder, J., Vandermeersch, H., Van Tuyckom, C., Hoekman, R., Breedveld, K., in Vos S. (2011). Understanding the Game Sport Participation in Europe. *Sport Policy & Management Report 10*. Leuven: KUL.
- Seabra, A. F., Mendonca, D. M., Goring, H. H. H., Thomis, M. A., in Maia J. A. (2008). Genetic and Environmental Factors in Familial Clustering in Physical Activity. *European Journal of Epidemiology*, 23 (3), 205–211.
- Seo, D. C., in Li, K. G. (2010). Leisure-Time Physical Activity Dose-Response Effects on Obesity among US Adults: Results from the 1999-2006 National Health and Nutrition Examination Survey. *Journal of Epidemiology and Community Health*, 64 (5), 426–431.
- Shores, K. A., in West, S. T. (2010). Pursuing Leisure During Leisure-Time Physical Activity. *Journal of Physical Activity and Health*, 7 (5), 685–94.
- Sila, B. (2010): Delež športno dejavnih Slovencev in pogostost njihove športne dejavnosti. Šport. Priloga: športno-rekreativna dejavnost Slovencev 2008, 58, 94–99.
- Simoneti, M., in Nared, P. V. (2010). Green Oslo Symposium. Norwegian School of Management, Oslo.
- Stanis, S. A. W., Schneider, I. E., in Pereira, M. A. (2010). Parks and Health: Differences in Constraints and Negotiation Strategies for Park-Based Leisure Time Physical Activity by Stage of Change. *Journal of Physical Activity & Health*, 7(2), 273–284.
- Starc, G., in Sila, B. (2010). Kdo zmore in si zna privoščiti zdravje. Šport, Priloga: športno-rekreativna dejavnost Slovencev 2008, 58, 115–123.
- Steffen, L. M., Arnett, D. K., Blackburn, H., Shah, G., Armstrong, C., Luepker, R. V., in Jacobs, D. R. (2006). Population Trends in Leisure-Time Physical Activity: Minnesota Heart Survey, 1980-2000. *Medicine and Science in Sports and Exercise*, 38 (10), 1716–1723.
- Thorgensen-Ntoumani, C. (2009). An Ecological Model of Predictors of Stages of Change for Physical Activity in Greek Older Adults. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 19 (2), 286–296.
- Van Tuyckom, C., in Scheerder, J. (2010a). A Multilevel Analysis of Social Stratification Patterns of Leisuretime Physical Activity among Europeans. Accepted for publication in *Science & Sports*.
- Van Tuyckom, C., in Scheerder, J. (2010b). Sport for All? Insight into Stratification and Compensation Mechanisms of Sporting Activity in the 27 European Union Member States. *Sport Education and Society*, 15 (4), 495–512.
- Woitak-Slubowska, D. (2008). Factors Determining Participation in Leisure Time Physical Activity among Former Athletes and Male non Athletes. *Journal of Human Kinetics*, 20, 111–120.